

MUUKKEELSE ELANIKKONNA INTEGRATSIOON KOHALIKES OMAVALITSUSTES

Ülevaade internetiküsitluse tulemustest

SISUKORD

Sisukord	2
SISSEJUHATUS.....	3
METOODIKA KIRJELDUS.....	4
Küsitlus	4
Valim.....	4
TULEMUSED	6
1 Integratsiooni-alase töö korraldus omavalitsustes	6
2 Mitte-eestlaste integratsiooni olulisus.....	8
3 Riikliku integratsiooniprogrammi eesmärkide olulisus	10
4 Integratsiooni-alaste tegevuste läbiviimisest omavalitsuses	12
4.1 HARIDUSALANE TEGEVUS.....	12
4.2 ETNILISED VÄHEMUSED	14
4.3 TÄISKASVANUTE EESTI KEELE ÕPE	15
4.4 ÜHISKONNAPÄDEVUSE TÕSTMINE	16
LISAD	18

SISSEJUHATUS

Uuringukeskus Faktum viis Eesti Avaliku Halduse Instituudi tellimusel 3. - 23. märtsini 2004 läbi internetiküsitluse Eesti omavalitsustes.

Uuringu eesmärk oli selgitada välja integratsiooni-alane olukord Eesti omavalitsustes: kui teadlikud on omavalitsuste juhid riiklikus programmis „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 – 2007“ sätestatud eesmärkidest ja meetmetest; milliseid abinõusid on erinevates omavalitsustes integratsiooni tõhustamiseks ette võetud; milliseid probleeme mitte-eestlastest elanikkonna integreerimisel omavalitsustes ette tuleb.

Uuringu aruande esimeses osas on toodud küsitlusmetoodika kirjeldus, teises osas tulemused. Lisas on toodud tabeljaotused ja uuringu läbiviimisel aluseks olnud küsimustik.

METOODIKA KIRJELDUS

Küsitlus

Küsitlus toimus 3. - 23. märtsini 2004 Uuringukeskuses Faktum internetiküsitlusena.

Küsitluse läbiviimiseks võeti esmalt telefoni teel ühendust valimisse kuuluvate omavalitsustega, lepiti kokku küsimustikule vastamises ning paluti vastaja internetiaadress. Vastamiseks nõusoleku andnutele saadeti e-posti teel parool ja salasõna, mille abil sai siseneda internetis küsimustikule vastamise keskkonda. Küsimustele vastamine toimus dialoogrežiimis, mille käigus antud vastused salvestati otse andmebaasi.

Intervjuule vastajaks valiti kas vallavanem/linnapea, volikogu esimees või mõni muu integratsiooniküsimustes pädev valla-/ linnaametnik.

Küsitluse tellijaks on Eesti Avaliku Halduse Instituut.

Valim

Küsitluse läbiviimiseks moodustati valim, millesse kuulus omavalitsusi kolmest erineva mitte-eestlaste osakaaluga rühmast:

- linnad v. vallad, kus mitte-eestlaste osakaal on suurem Eesti keskmisest (üle 32 protsendi) – valimiks kavandati kõik 28 sellesse kategooriasse kuuluvat valda/linna;
- linnad v. vallad, kus mitte-eestlaste osakaal on alla Eesti keskmise, kuid mitte vähem kui 5 protsenti – valimiks kavandati 30 omavalitsust;
- linnad v. vallad, kus mitte-eestlaste osakaal on alla viie protsendi – valimiks kavandati 30 omavalitsust.

Küsitluse käigus korrigeeriti projekti koordinaatorite soovil valimi ülesehituse põhimõtteid, vähendades üheksa omavalitsuse võrra väikese muulaste osakaaluga gruppi ja suurendades sama arvu võrra keskmist gruppi, kus muulaste osakaal on 5 – 30 protsenti.

Kokku vastas küsitlusele 84 omavalitsust. Põhivalimi asendamiseks valiti omavalitsusi sama mitte-eestlaste osakaaluga rühmast. Omavalitsuste valikul võeti arvesse ka nende erinevat suurust, tüüpi (linn või vald) ja keskmist jõukust (üksikisikute tulumaksu laekumised).

Ülevaate planeeritud valimist ning tegelikult vastanutest annab alljärgnev tabel.

Muulaste osakaal	Planeeritud valim	Kasutatud kontakte	Vastastid	Jätsid vastamata	Keeldustid
suur	28	28	22	5	1
keskmine	39	61	40	19	2
Väike	21	37	22	14	1
KOKKU	88	126	84	38	4

TULEMUSED

1 Integratsiooni-alase töö korraldus omavalitsustes

Enamikus omavalitsustest leitakse, et integratsiooniga seotud küsimused pole seal aktuaalsed. Niimoodi arvavad peaaegu kõik (91%) madala mitte-eestlase osakaaluga omavalitsused ning enamus (80%) keskmise muulaste osakaaluga omavalitsustest.

Seevastu kõrge muulaste osakaaluga omavalitsustest peab integratsiooniga seotud ülesandeid väheaktuaalseks vaid neljandik. Pooled sellesse gruppi kuuluvatest omavalitsustest on fikseerinud integratsiooniga seotud ülesanded ka oma linna/valla arengukavas, 43% lähtub integratsiooni korraldamisel riiklikust integratsiooniprogrammist.

Integratsiooniga seotud ülesanded on fikseeritud omavalitsuse arengukavades Alatskivil, Anijas, Aseris, Avandusel, Illukal, Jõhvi linnas, Kundas, Lohusuus, Loksal, Mäetagusel, Narvas, Paldiskis, Pärnus, Sillamäel, Tallinnas, Tapal, Valgas.

Lisaks eelnimetatutele lähtuvad riiklikust integratsiooniprogrammist Abja, Haaslava, Kaisma, Mustvee, Puka, Rägavere, Saksi, Suure-Jaani, Tartu, Veriora ja Võru.

Maakondlikest programmidest lähtuvad Haapsalu, Jõhvi vald, Narva-Jõesuu ja Toila (väidetavalt pole spetsiaalseid maakondlikke integratsiooniprogramme koostatud, kuid vastajad võisid pidada silmas maakondlikke arenguprogramme).

Spetsiaalselt integratsiooni küsimustega tegelev spetsialist on palgal Noarootsi vallas. Spetsialistid, kelle tööülesannete hulka kuuluvad ka integratsiooni küsimused, on ametis Haapsalus, Kõrgessaares, Loksal, Mäetagusel, Narvas, Paldiskis, Saksil, Sillamäel. Tallinnas, Tamsalus, Tapal, Tartus, Valgas.

Nende spetsialistide töökohustusi on kirjeldatud lisa toodud vabades vastustes.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et **integratsiooniga seotud küsimused ei kujuta enamikus Eesti omavalitsustes iseseisvat töövaldkonda, nendega tegeletakse peamiselt omavalitsuse juhtimisega seotud muude funktsioonide raames.**

2 Mitte-eestlaste integratsiooni olulisus.

Mitte-eestlaste integratsiooni Eesti ühiskonda on oluliseks probleemiks vaid pooltes kõrge muulaste osakaaluga omavalitsustes. Keskmise ja madala muulaste osakaaluga omavalitsustes integratsioonis suurt probleemi ei nähta.

Kui oluliseks probleemiks on mitte-eestlaste integratsioon omavalitsuses

	Muulase osakaal omavalitsuse elanikkonnas		
	kõrge	keskmine	madal
Väga oluline	14%	3%	5%
Küllaltki oluline	41%	13%	5%
Pigem väheoluline	45%	53%	9%
Üldse mitte oluline	-	25%	77%
Ei oska öelda	-	8%	5%

Enamik neist, kelle jaoks hetkel kuulub integratsioon väheoluliste probleemide hulka, ei näe seda probleemiks tõusmas ka tulevikus.

Mida peetakse peamisteks probleemideks rahvussuhete ja integratsiooni alal?

Vastuse sellele küsimusele said vastajad anda vabas vormis.

Peamiselt märgiti loomulikult **eesti keele õpet** (11 vastuses). Keeleõpetust toodi peamise ülesandena esile Peipsiääre, Anija, Saksi ja Lohusuu vallas ning Tartu, Jõhvi, Paldiski, Sillamäe, Kunda, Loksa, ja Valga linnas.

Järgmisel kohal oli **mitte-eestlaste aktiivsuse ja ühiskonnas osalemise suurendamine** (4 vastust – Aseri, Mäetaguse, Vasalemma ja Noarootsi vallast) ja **informeerituse parandamine** (5 vastust – Illuka ja Öru vald, Narva, Tapa ja Tamsalu linn).

Kolmel korral märgiti **kultuuride lähendamise vajadust** (Narva ja Loksa linn, Anija vald) ning **sotsiaalsete probleemide lahendamist** (Loksa ja Tamsalu linn, Kõrgessaare vald).

Kahel korral märgiti **kodakondsuse taotlemise suurendamist** (Maardu linnas ja Mäetaguse vallas) ning **ühisürituste korraldamist** (Paldiski linn ja Kohtla vald)

3 Riikliku integratsiooniprogrammi eesmärkide olulisus

Nii nagu ka eelnevas peatükis kirjeldatud vabadest vastustest võib järeldada, seostatakse integratsiooni teematikat eelkõige eesti keele ja kultuuri tundmaõppimisega mitte-eestlaste poolt.

Märksa vähem peetakse oluliseks etnilistele vähemustele emakeelse hariduse saamise võimalusi ja muulaste ühiskonnapädevuse ja otsustusprotsessidesse kaasatuse suurendamist.

Kui oluliseks peetakse riiklikus integratsiooniprogrammis fikseeritud eesmärged

	Väga oluline	Küllaltki oluline	Vähe v. üldse mitte oluline	Ei oska öelda
Tagada põhikooli lõpetanud mitte-eestlaste eesti keele oskus kesktasemel ning ühiskonnapädevus (toimetulek kodanikuna ning edasise õpitee ja elukutse valijana)	54%	27%	15%	4%
Tagada keskhariduse omandanud mitte-eestlaste eesti keele oskus tasemel, mis võimaldaks nende edasiõppimist ja töötamist eestikeelses keskkonnas	49%	31%	15%	5%
Võimaldada etnilistel vähemustel hoida ja arendada oma emakeelset kultuuri	31%	48%	17%	4%
Suurendada mitte-eestlastest elanike kaasatust ühiskonnaellu (kodanikuühiskonna toimimisse)	38%	35%	26%	1%
Luaa täiskasvanud mitte-eestlastele võimalused eesti keele oskuse parandamiseks	38%	31%	27%	4%
Võimaldada etnilistel vähemustel saada emakeelset haridust	19%	31%	36%	4%

Kõrge mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustes peetakse kõiki riikliku integratsiooniprogrammi eesmärke oluliseks. Viiendik või veidi enam neist omavalitsustest peab vähemoluliseks etnilistele vähemustele emakeelse hariduse saamise võimalusi, täiskasvanutele eesti keele oskuse parandamiseks võimaluste loomist ning muulaste ühiskonnaellu kaasatuse suurendamist.

4 Integratsiooni-alaste tegevuste läbiviimisest omavalitsuses

Alljärgnevatel tabelitel esitame andmed integratsiooniga seotud tegevuste läbiviimisest ja kavandamisest kõrge mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsuste kohta. Keskmise ja madala mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsuste osas kirjeldame olulisemaid valdkondi, millega tegeletakse (kavatsetakse tegelema hakata). Täpsed andmed on esitatud aruande lisas paiknevatel andmetabelitel.

4.1 HARIDUSALANE TEGEVUS

Milliseid alljärgnevatest integratsiooni-alastest tegevustest Te olete läbi viinud?

	On tehtud	On kavas
Eesti keele õppe korraldamine lasteaedades	86%	18%
Eesti keele õpetajate, sh lasteaia õpetajate ettevalmistus ja täiendkoolituse korraldamine	82%	14%
Kodanikuõppe tõhustamine õppeasutustes	77%	18%
Ühised õpilasvõistlused ja muude ürituste korraldamine (s.h. sport, huvitegevus jmt)	73%	27%
Kooli arengukava koostamine pidades silmas integratsiooni	73%	27%
Koolide raamatukogude varustamine eestikeelse õppekirjandusega	73%	18%
Eesti keele laagrite ja pereõppe korraldamine (sh. õpilaste vastuvõtmine)	68%	18%
Koolijuhtide, huvijuhtide ja õpetajate teadlikkuse tõstmine multikultuursest ühiskonnast ja koolist	59%	27%
Eesti kultuuri ja ajaloo õppe tõhustamine	55%	36%

	On tehtud	On kavas
Uute õpetajate toetamine elamispingaga	50%	41%
Keelekümblusprogrammi rakendamine	45%	32%
Õpetajate ja õpilaste vahetusprogrammid teiste koolidega	41%	23%
Õppekäigid ja praktika korraldamine eesti keelsetes asutustes gümnaasiumiklassidele	41%	14%
Üksikute ainete õpetamine eesti keeles	36%	45%
Aineõpetajate eesti keele oskuse tõstmine ja suutlikkus õpetada ainet eesti keeles	36%	41%
Nõustamisteenuse ja kutsesuunitluse tagamine muukeelsete õppurite jaoks	36%	32%
Eesti keele õppematerjalide väljatöötamine	36%	9%
Integreeritud ainekavade koostamine	27%	27%
Uutele õpetajatele rahalise toetuse pakkumine	18%	32%
Eesti keele süvaõppe sisseviimine gümnaasiumi astmes	5%	45%

Nagu eelnevast näha, on omavalitsustes rakendatud väga paljusid erinevaid haridusalaseid meetmeid integratsiooni tõhustamiseks. Kõige enam on kasutatud nii õpilaste kui ka õpetajate koolituse tõhustamist – seda nii keeleõppe kui ka kodanikuõpetuse vallas, korraldatud ühisüritusi, töötatud välja arengukavasid ja varustatud kooliraamatukogusid kirjandusega.

Tabeli keskmistelt positsioonidelt leiab tegevusi, mida veel nii ulatuslikult pole rakendatud, kuid mida samas paljude poolt tulevikus kavatakse alustada: õpetajate toetamine elamispingaga, keelekümblusprogrammi rakendamine, õpetajate ja õpilaste vahetusprogrammid, üksikute ainete õpetamine eesti keeles ning sellega seotud aineõpetajate keeleoskuse parandamine, kutsenõustamise arendamine jms.

Vähe on jõutud veel tegeleda eesti keele süvaõppe sisseviimisega, kuid seda kavatakse paljud. Rahalise toetuse pakkumine õpetajatele jääb aga ilmselt omavalitsuste materiaalsete võimaluste taha.

Keskmise mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustes on aktiivsemalt tegeldud kodanikuõppe tõhustamisega (33%), eesti keele õpetajate ettevalmistustega (30%), koolide ühisüritustega (30%), eesti keele õppega lasteaedades (25%), eesti kultuuri ja ajaloo õppe tõhustamisega (25%), koolide raamatukogude varustamisega (25%).

Madala mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsused on rohkem tegelenud kodanikuõppe tõhustamisega (32%), eesti keele õpetajate koolitamisega (27%) ja koolide ühisüritustega (27%).

Kuid loomulikult on keskmise ja madala mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustes integratsiooni-alane tegevus oluliselt väiksema intensiivsusega.

4.2 ETNILISED VÄHEMUSED

Milliseid alljärgnevatest integratsiooni-alastest tegevustest Te olete läbi viinud?

	On tehtud	On kavas
Rahvuskultuuriseltside kultuuri- ja haridusprojektide toetamine	68%	14%
Rahvuskeelse emakeelse kirjandusega varustamine	64%	18%
Multikultuursuse kajastamine kultuuri- jm. ühisürituste kaudu	59%	23%
Rahvuskeelse põhikoolihariduse korraldamine	36%	14%
Rahvuskultuuriseltside tegevuse üldine toetamine (kantselei- ja üldkulud)	36%	18%
Rahvuskeelsed emakeele-õppe tunnid üldhariduskoolis	32%	14%
Rahvuskultuuriseltside emakeele õppe toetamine pühapäevakoolide kaudu	27%	23%

Nagu näha tabelist, toetavad omavalitsused vastavalt võimalustele ka etniliste vähemuste kultuuriseltside tegevust. Toetused on enamasti projektipõhised, vähem antakse üldist tegevustoetust. Aidatakse kaasa emakeelse kirjandusega

varustamisel ja ürituste korraldamisel. Rahvuskeelse emakeeleõppe andmine nõuab ilmselt ka muud, kui omavalitsuse poolset abi – eelkõige õpetajaks sobivate isikute olemasolu.

Keskmise mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsused keskenduvad oma tegevuses peamiselt multikultuursust kajastavatele ühisüritustele (30%), rahvuskeelse põhikoolihariduse andmise toetamisele (20%) ning rahvuskultuuriseltside kultuuri- ja haridusprojektide toetamisele (20%).

Madala mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustes esineb vastavaid tegevusi väga harva (ilmselt organiseerunud etniliste vähemuste puudumise tõttu)

4.3 TÄISKASVANUTE EESTI KEELE ÕPE

Milliseid alljärgnevatest integratsiooni-alastest tegevustest Te olete läbi viinud?

	On tehtud	On kavas
Informatsiooni levitamine keeleõppevõimaluste kohta	86%	18%
Keeleõppe doteerimine sotsiaalsetele riskigruppidele	32%	14%
Tööjõuvahetus (s.h. ametnikud)	14%	32%

Kõige enam on levitatud mitte-eestlastest elanikkonna seas informatsiooni keeleõppe võimaluste kohta. Kolmandikus omavalitsustes on doteeritud keeleõpet sotsiaalsetele riskigruppidele. Tööjõuvahetust on täiskasvanute keeleõppe arendamise vahendina praktiseeritud vähem, küll aga nähakse kolmandikus mitte-eestlaste kõrge osakaaluga omavalitsustes sellel meetodil perspektiivi.

Keskmise ja madala muulaste osakaaluga omavalitsustes on peamiseks tegevusvormiks info levitamine.

4.4 ÜHISKONNAPÄDEVUSE TÕSTMINE

Milliseid alljärgnevatest integratsiooni-alastest tegevustest Te olete läbi viinud?

	On tehtud	On kavas
Ametnike teeninduskultuuri tõstmine	86%	18%
Mittetulundusühingute asutamise toetamine	73%	18%
Õpilasmavalitsuste ja noorteühenduste koolitamine	73%	14%
Eri rahvustest noorte koostöö toetamine	73%	14%
Erinevate rahvuste peretutvuste soodustamine	45%	23%
Kodakondsuse taotlemise toetamine	45%	18%
Meediahariduse andmine koolis, s.h. kooli ajalehe väljaandmine	36%	18%
Eratele- ja raadiojaamade toetamine	18%	14%
Mitte-eestlastest üliõpilaste toetamine eestikeelses kõrgkoolis	14%	23%

Ka keskmise ja madala mitte-eestlast osakaaluga omavalitsustes on esiplaanil samad valdkonnad, kuid mõnevõrra väiksema sagedusega (vt. tabelid lisast)

5 Mõned täiendavad järeldused

/OSADEST, MILLE KOHTA ARUANNE VEEL TÄIENEV/

- Enamik (82%) kõrge mitte-eestlaste osakaaluga omavalitsustest on taotlenud lisaraha integratsiooniga seotud projektide jaoks. Raha on taotletud peamiselt Kultuurkapitalist (72%) ja Integratsiooni Sihtasutusest (67%). Olulisemad on veel välisriikide saatkonnad (44%) ja Hasartmängu Nõukogu (39%).
- Elanikkonna informeerimisel on enam kui 80 protsendis valdadest/linnadest olemas interneti koduleheküljed ja valla/linna ajalehed. Kõrge muulaste osakaaluga piirkondades on 45% olemas ka kaabeltelevisioon (mis on muulaste meediatarbimisharjumusi arvestades väga oluline). Probleemiks on see, et ka kõrge mitte-eestlaste osakaaluga piirkondades on kodulehekülg vene keeles olemas vaid pooltel juhtudel.
- Koolide õppetöö ja õpetajate taset (ka riigikeele õpetamise osas) hinnatakse üldiselt positiivselt. Probleeme näib kõrge mitte-eestlaste osakaaluga piirkondades olevat vaid vene koolide ja venekeelsete lasteaedade pedagoogide eesti keele oskusega (45% lasteaedades ja 60% koolides peetakse seda halvaks).
- Kõrge mitte-eestlaste osakaaluga linnades/valdades on tööpuudus suurem just mitte-eestlastest elanike seas. Samas nähakse tööpuuduse põhjustena eelkõige töökohtade või vajalike erialaste oskuste puudumist ning ka asotsiaalsed eluviisid (oluline enam kui 80% arvates). Halba eesti keele oskust nähakse töötuse olulise põhjusena vaid pooltel juhtudel.
- Tegelemises tööpuuduse põhjustega või sotsiaaltoetustega on tunda valla/linnavõimude suurem pädevus ja põhjalikkus – vastavaid meetmeid kirjeldatakse põhjalikumalt kui võisime näha integratsiooniga seotud ülesannete puhul.

LISAD

1. Andmetabelid
2. Vastused lahtistele küsimustele
3. Küsimustik